

УДК 323.15

**ФЕНОМЕН ПОЛІЕТНІЧНОСТІ
ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ПРОЦЕСУ
НАЦІЄТВОРЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ****THE PHENOMENON OF POLYETHNICITY
AS A KEY FACTOR IN THE PROCESS OF
NATIONALIZATION IN MODERN UKRAINE****Матвієнко Л. В.,**

кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Національний університет кораблебудування
ім. адмірала Макарова (Миколаїв, Україна),
e-mail: matvienko_luydmila@meta.ua, ORCID:
<https://orcid.org/0000-0001-8932-5757>

Панченко Г. О.,

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та
регіоналістики, Одеський регіональний інститут
державного управління Національної академії
державного управління при Президентові
України (Одеса, Україна), e-mail:
annapalex@gmail.com, ORCID:
<https://orcid.org/0000-0002-3946-9004>

Matviyenko L. V.,

*Candidate of Historical Sciences, Associate
Professor of the Department of Social and
Humanitarian Sciences, Admiral Makarov National
Shipbuilding University (Mykolaiv, Ukraine),
e-mail: matvienko_luydmila@meta.ua, ORCID:
<https://orcid.org/0000-0001-8932-5757>*

Panchenko G. O.,

*Candidate of Sciences in Public Administration,
Associate Professor of the Department of Public
Administration and Regional Studies, Odessa Regional
Institute of Public Administration, National Academy
of Public Administration under the President of
Ukraine (Odessa, Ukraine), e-mail: annapalex@gmail.
com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3946-9004>*

Розкрито сутність феномена поліетнічності у загально-філософському контексті, досліджено умови становлення поліетнічності в Україні, визначено проблеми, що виникають в умовах поліетнічності соціуму та шляхи їх вирішення з урахуванням вітчизняного досвіду.

Ключові слова: поліетнічність, багатонаціональність, соціум, глобалізація, процеси державотворення, суспільство, держава.

The article reveals the complexity of the phenomenon of polyethnicity in the general philosophical context, researching the conditions for the formation of polyethnicity in Ukraine, and, in particular, problems arising in the conditions of society and ways of their solution making allowances for the national experience.

Keywords: polyethnicity, multinational, social life, globalization, processes of state creation, society, state.

Постановка проблеми. Поліетнічність – одна з визначальних тенденцій розвитку сучасного світу, що супроводжує перехід до більш гетерогенного, диференційованого суспільства, спричиненого глобалізаційними процесами. У переважній кількості високорозвинутих держав феномен поліетнічності окреслюється чітко вираженою сегментацією суспільства: відмінності, які раніше вважалися незначними, набувають сьогодні

великого політичного та культурного розмаїття, у новій соціальній структурі збільшуються можливості у виборі культурної, політичної самоідентифікації та самореалізації окремого індивідуума соціуму [8, с. 225].

Отже, феномен поліетнічності є ключовим фактором для подальшого процесу державотворення у будь-якій країні, для України ж це особливо важливий аспект сьогодення, зважаючи на активацію її інтеграції у європейське співтовариство. Тому аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення, влаштування та впливу на суспільні процеси в умовах поліетнічності соціуму є вкрай актуальними, так як саме вони справляють значний вплив на розвиток демократії в сучасному суспільстві, права людини, основні свободи, освіту, культуру, науку тощо.

Мета статті:

- проаналізувати сутність феномена поліетнічності у загально-філософському контексті;
- розкрити історичні умови становлення поліетнічності в Україні;
- визначити проблеми, що виникають в умовах поліетнічності соціуму та шляхи їх вирішення з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Феномен поліетнічності викликає постійний і глибокий інтерес сучасних науковців. Так, активно досліджують особливості функціонування поліетнічного суспільства В. Євтух, О. Картунов, В. Коваль, В. Котигоренко, І. Кресіна, Л. Лойко, О. Майборода, Л. Максименюк, Л. Нагорна, П. Надолішній, М. Панчук, О. Рафальський, В. Скуратівський, В. Троцинський, Л. Шкляр, М. Шульга та ін.

Дослідник Л. Л. Максименюк, досліджуючи соціально-філософський дискурс розвитку поліетнічного соціуму та його сутність, потрактує феномен поліетнічності як інноваційний соціальний феномен, тому що більшість суспільств у сучасну епоху стають полікультурними [7].

Доктор історичних наук В. Євтух у своїх наукових розвідках аналізує різні аспекти феномену поліетнічності, джерела його формування, процеси поширеності в сучасному світі, етнокультурних маркерів, динаміки розвитку на національному, регіональному та локальному рівнях тощо [3; 4].

Дослідження науковця О. М. Андрєвої присвячені основним рисам політики формування національної ідентичності мультикультурних держав та їх відмінностям в Західній Європі, аналізу кризи національної ідентичності в Україні та шляхи її подолання [1].

Огляд останніх публікацій, що стосуються питання встановлення сутності феномену поліетнічності, дозволяють зробити висновок, що проблема є актуальною і викликає постійний інтерес сучасних науковців. Але розгляд феномену поліетнічності в аспекті процесу націєтворення потребує більш детальної та ґрунтовного аналізу, зважаючи на сучасний стан процесу державотворення в Україні, тому стаття присвячена розкриттю саме цього аспекту феномену поліетнічності.

Виклад основного матеріалу. Феномен поліетнічності різноманітних держав неодноразово відзначався в сучасними науковими дослідженнями. Відкриття низки поліетнічних культур і вивчення особливостей співіснування в них різних етнічних груп спричинило появу сумнівів стосовно постулату щодо ідеї про існування «чистих» народів і рас, як у стародавні часи, так і в середньовіччі. Тому виникла потреба у більш докладному вивченні і поясненні цього явища з позицій історичної інтерпретації феномена поліетнічності.

Природно, що, у першу чергу, вивчення цього явища проводилося істориками, на основі властивих цій науці специфічних засобів і методів дослідження. Саме вони зафіксували прояв поліетнічності в історичному матеріалі, виділили категорії історичних об'єктів, що найбільш чітко вказують на наявність кількох етнічних груп у рамках ареалу однієї археологічної культури. Найбільш конструктивним поясненням такої ситуації є поняття археологічної культури як якоїсь достатньо гнучкої, не тільки в часі й у просторі, але й в етнічному відношенні, системі традицій, що у той або інший період сприймалася різноманітними групами давнього та середньовічного населення. Виникнення такої культурної спільності пояснюється тривалим сусідством етносів, наявністю між ними тісних торговельних контактів, сильним впливом більш розвинених сусідніх цивілізацій, держав або народів (Рима, Візантії тощо), входженням території, на якій мешкали різні народи до складу одного державного утворення [3, с. 17].

Науковці вважають, що для залишків низки етнічних груп така спільність культури спочатку була вимушеною та обумовлювалася воєнною поразкою і підпорядкуванням переможцям, але поступово, у процесі закономірного розвитку історичних подій, виникає чітка тенденція до культурного та соціального зближення різноетнічних груп, створення ними сукупних феодальних об'єднань, поліетнічних територіальних громад. Саме та з'являються передумови для формування синтетичних ранньофеодальних народностей (наприклад, алано-болгар, алано-готів тощо).

Феномен поліетнічності пояснюється також конкретною історичною, етнокультурною або етнополітичною ситуацією, що існувала в ареалі певної археологічної культури в певний хронологічний період.

Держава поліетнічна – держава, на території якої водночас проживає кілька етносів. У вузькому, тобто спеціальному, розумінні цього терміну мова йде про державу, створену двома або більшою кількістю етносів за умов, коли ці етноси або рівноправні (Швейцарія, Бельгія), або коли один з етносів має панівний стан у державі (колишні Російська, Австро-Угорська чи Британська імперії). У більш широкому розумінні цього терміну поліетнічними є фактично усі сучасні держави, бо кожна з них включає щонайменше кілька (найчастіше значну кількість) етноменшинних груп [1, с. 114].

З іншого боку, тобто більш широкого розуміння поліетнічності держав, доречно говорити про перманентно оновлювану поліетнічність. Це пояснюється тим, що, з одного боку, цілком природною є поступова асиміляція, розчинення етнодисперсних груп у корінному етносі, але, з іншого боку, зростаюча відкритість держав сучасного світу полегшує (а деякою мірою і стимулює) міграційні процеси, завдяки чому в багатьох державах виникають нові етнодисперсні групи або оновлені генерації колишніх.

Сьогоднішня динаміка економічного та політичного життя народів, а також зростаюче усвідомлення цінності етнічної культури дають підстави вважати, що у майбутньому все людство перетвориться на поліетнічну цілісність.

Територіальна організація етнонаціональної сфери більшості держав є синтезом територіальних структур окремих етнічних спільнот і груп. Поліетнічність держави (як складний і своєрідний феномен розвитку геоетнополітичних взаємин) визначається не самим фактом наявності представників різних етнічних спільнот, а множинністю ареалів корінних етнічних територій [7, с. 226].

Водночас в обґрунтуванні типу етнополітичної системи держави пріоритетніше значення мають співвідношення у ієрархії та розміщенні різних етнополітичних центрів та регіонів, з урахуванням того, як утворилися сучасні держави (чи шляхом етнонаціонального самовизначення та етнополітичної інтеграції, чи внаслідок деколонізації етнічно різнорідних територій, чи шляхом трансформації середньовічних династичних держав і колишніх імперій).

Виділяються такі типи етнополітичних систем держав світу:

- 1) національні держави з єдиним етнополітичним центром;
- 2) національні держави з етнонаціонально-територіальними автономіями;
- 3) федеративні держави, організовані за переважно етнонаціональним чи етнонаціонально-територіальним принципом;
- 4) держави колонізаційного типу з європейським культурним ядром, що сформувались як політичні нації;
- 5) держави колонізаційного типу із значною часткою аборигенного населення чи населення африканського походження, що формуються як політичні нації;
- 6) держави Африки і Азії, що утворилися на основі колишніх колоніальних володінь з етнічноскладним, але етнокультурно спорідненим складом населення, що формуються як політичні нації;
- 7) держави Африки і Азії, що утворилися на основі колишніх колоніальних володінь з етнічнострокатим і різнорідним етнонаціональним складом населення, несформованими і неокресленими етнополітичними системами [1, с. 117].

Не всім країнам вдалося і вдається нині забезпечити мирне співіснування різних

етнічних, мовних або релігійних спільнот. Тобто поліетнічність не завжди виступає як джерело соціального і культурного збагачення. За певних умов вона породжує й міжетнічні протистояння. Як наголошується в одному з документів ООН, «конфлікти на етнічному ґрунті можуть супроводжуватися насильством і руйнуванням, викликати у відповідь дії репресивного характеру, ставити під загрозу єдність держав, на території яких вони відбуваються, і створювати небезпеку втягнення в них сусідніх країн» [7, с. 225].

Поліетнічність – сукупність історично сформованої спільності людей, «проживають на певній території, що володіють різномірною мовою, культурою, національною самосвідомістю, іноді належать до різних релігійних груп, але не ідентифікують себе з громадянами одного і того ж політичної й економічної єдності». Її, на думку дослідників, слід відрізняти від багатонаціональності як сукупності громадян, що володіють різномірною культурою, різною мовою, іноді належать до різноконфесійних груп, але проживають на певній території, що характеризується єдністю зовнішньої і внутрішньої політики, а також тісними економічними зв'язками [5, с. 74]. Це уточнення набуває особливої актуальності, беручи до уваги той факт, що в Україні, на відміну від інших держав, наприклад від Австралії чи США, де представники різних етносів, національностей мають свою праатьківщину і при бажанні для них цілком реальна рееміграція (що і мало місце в певні історичні періоди).

Поліетнічність (інобуття етнокультури) як загальна вимога сучасності передбачає спокійне, розважливе ставлення до неї як явища і розуміння її позитивного впливу. У процесі життєдіяльності народи (етноси) взаємодіють, впливають один на одного, змінюють довколишнє середовище і пристосовуються до природних умов, витворюють в межах титульного етносу автохтонні зони, регіони, що відзначаються скупченням поліетнічного населення [2, с. 123]. Неоднакова чисельність етнічних спільнот, різноманітність компактного чи дисперсного їх розселення, різні строки проживання на тій чи іншій території, нерівномірні темпи соціально-економічного та культурного розвитку – всі ці та багато інших об'єктивних факторів дають змогу говорити про подальшу диференціацію етнічності.

Поліетнічність має подвійну природу. З одного боку – це джерело розмежування і конфліктів: етнічна різноманітність створює певні бар'єри між людьми (найперше це пов'язано з процесом самоідентифікації – за принципом «ми – вони»), саме тому політика, спрямована на усунення етнічних відмінностей (асиміляція) і злиття етносів (консолідація), має певну логіку, особливо в тоталітарних державах. З іншого – це також і консолідуючий та стабілізуючий чинник суспільного життя, адже людина, навіть поступово втрачаючи зовнішні ознаки своєї етнічності за походженням (через відірваність від етнічної Батьківщини), може долучатись до джерел нової етнічності [6, с. 185].

Важливе значення має унікальний досвід життя етносу в злагоді з автохтонним природним середовищем, що знову ж таки вказує на необхідність збереження етносів задля виникнення людства, саме тому дослідниками-науковцями акцентується увага на поліетнічності, полікультурності соціуму, в якому національне, етнічне расове та культурне різноманіття стає характерною його ознакою.

Атрибутивною ознакою поліетнічності є її дисперсність, дискретність, локальність, відсутність цілісності що сприяє культурній розмаїтості, появі нового феномена «єдності в різноманітності», формуванні різноманітних форм культурної та соціальної ідентифікації на основі об'єднання певних локальних культур та архітектури відкритості.

Аналіз проблем полікультурного суспільства дає можливість проаналізувати проблеми, суперечності, конфлікти між національними відносинами в умовах глобалізованого світу. З формуванням «культурних домінант» безпосередньо пов'язана і специфіка етнічної поведінки, пошуки культурної ідентичності, аналіз певних типів поведінки – репродуктивного, адаптивного, творчого [1, с. 119].

Феномен поліетнічності є закономірною рефлексією етносів на виклик часу шляхом підкреслення глибинного взаємозв'язку єдності та різноманіття людства та утвердженням через контакти з іншими культурами, через своє перебування в інших культурах.

Етнічний ренесанс сьогодення не залишає жодних підстав для сумнівів щодо важливості для людства збереження всієї його етнічної спадщини. Адже нашу добу називають також і добою націоналізму, тобто добою активного націотворення. Очевидно, що підвищення рівня відкритості суспільства сприятиме збільшенню кількості залучення громадян у процеси активного націотворення, що призводитиме до дедалі більшої поліетнічності держав. Поліетнічність певного національного цілого дає ту перевагу, що створює не спорадичні і вибіркові, а стабільні умови взаємозабезпечення етносів досвідом освоєння природи, розгортання культурного простору та інше. Кожне відгалуження етносу, що з різних причин потрапляє в інонаціональне, як правило, поліетнічне середовище набуває своїх певних особливостей. Ці культурні особливості виявляються в специфіці буття частини народу, що не пориває з національною культурою [3, с. 56].

Забезпечення стабільності поліетнічного суспільства як передумови національної консолідації можливе також через міжетнічну соціалізацію. Міжетнічна соціалізація – це входження представника певного етносу в систему відносин з іншими етносами, процес засвоєння особистістю, групою, етносом системи знань, способів, видів діяльності в процесі взаємодії, взаємообміну етнічними матеріально-духовними цінностями. У процесі міжетнічної соціалізації виховується культура міжетнічних відносин; етносоціальні норми поведінки відтворюються в досвіді реальних відносин представників різних етносів і засвоюються особистістю [2, с. 59].

У процесі міжетнічної соціалізації руйнуються консервативні негативні етнічні стереотипи, висвітлюються морально-естетичні риси представників різних етнічних меншин у межах багатонаціональної держави, формується культура міжетнічних відносин – духовно-моральна система, спрямована на розвиток творчого потенціалу етносу і водночас на взаємодію з надбаннями інших етносів і опанування загальнолюдських цінностей.

Україна – поліетнічна держава. Поліетнічність – необхідна умова розвитку цивілізації, є об'єктивним фактором співіснування різноманітних етнонаціональних спільнот у межах однієї держави.

Значна частина населення України – національні меншини, причому характер абсолютної більшості меншин такий, що вони відрізняються від корінної нації мовою, традиційним способом життя, релігією та культурою.

Перед сучасною Україною постають ті ж самі проблеми, що і перед іншими країнами з багатонаціональним населенням. Населення України складається з представників більш ніж 130 національностей, і від самого початку формувалося як багатонаціональне, що значно збільшувало можливості спілкування людей різних національностей та верств населення. Згодом це стало однією з традиційних особливостей, наклавши певний відбиток і на психологічний склад характеру населення.

Представники різних народів, освоюючи ці землі та потрапляючи в нові умови життя (соціальні, економічні, правові), на основі попереднього досвіду створювали нові ареальні типи етнічних культур, в конкретних формах яких простежуються різноманітні рівні етнічної виразності і збереження загальноетнічних і субетнічних характерних елементів і структур у переплетінні з своєрідними місцевими варіантами.

Характерною рисою формування національної ідентичності громадян сучасної України як транзитивної держави є істотна відмінність у проходженні цих процесів в окремих регіонах, серед різних етнічних, мовних, конфесійних груп тощо. Дослідження з таких ключових аспектів, як мовно-культурний, релігійно-конфесійний, регіональний, державно-політичний, геополітичний дозволяють виявити найвиразніші розбіжності в ідентифікації громадян, специфіку в єдиній українській національній ідентичності. Аналіз кожного з цих чинників дозволяє виявити процеси, що призводять до розмивання української ідентичності, утворення розривів у ній [1, с. 120].

Процес формування української нації – не завершений, і розвивається досить суперечливо, що ускладнюється повною відкритістю інформаційних кордонів сучасного українського суспільства. Це вимагає принципово нових конструктів при реалізації державної політики у сфері мас-медіа [7, с. 227].

З урахуванням специфіки етнонаціональної структури України деякі вітчизняні науковці, принципово не заперечуючи правомірності

означення її як поліетнічної держави, усе ж вважають таке означення не зовсім точним. Вони пропонують відносити Україну до держав з поліетнічним складом населення, а не до типових поліетнічних країн, в яких, структурними одиницями є цілісні автохтонні етноси, конституційовані у формі національної державності [4, с. 106–107].

У сучасних умовах Української держави нова форма міжетнічного існування ґрунтується на розумінні взаємощирості етносів, оскільки усвідомлення об'єктивної суспільної потреби у перетворенні особистості на найвищу цінність і кінцеву мету суспільного розвитку досягається лише на рідному етнонаціональному ґрунті.

Отже, в процесі державотворення необхідно зважати на поліетнічність як на потужний каталізатор соціального прогресу та перетворення багатоетнічний складу населення України на провідний фактор становлення державності.

Майбутнє України, зокрема її перехід до відкритого суспільства, збереження національно-державної єдності та входження до світового співтовариства багато в чому залежатиме від того, наскільки вдасться забезпечити вільний розвиток етнічних спільнот задля загального добробуту.

Політика збереження самобутності етнічних меншин України неодмінно наштовхується на проблему багатоманітної та різновекторності інтересів самих цих етнічних меншин, а отже, передумовою збереження та розвитку самобутності етнічних меншин України є реалізація принципу диференційованого підходу, врахування всебічних особливостей цих меншин з боку держави.

Етнічна різноманітність українського суспільства, розмаїття форм світогляду та стереотипів поведінки людей, їх зв'язків з природним і соціокультурним середовищем законодавчо закріплено.

Етнічне розмаїття суспільства є одним з виявів надлишковості культури, необхідної для виконання нею функцій адаптації людства до нових змінюваних умов існування. Різноманітність мов, неповторна своєрідність звичаїв, традицій, соціальних інститутів, ідей, цінностей є необхідною передумовою гармонійного розвитку демократичного суспільства; така складна соціальна система, як людство, тим стабільніша, чим більше відмінностей між окремими її елементами (складниками).

Процес етнічного відродження України охопив не тільки українців, він охопив й інші етнічні групи. Держава повинна піклуватись про розвиток і етнічних меншин і етнічної більшості. Вважати їх нерівноцінними неможливо.

Модель, за якою одні етнічні групи стимулюються, а інші обмежуються, не може бути гармонійною та стійкою. Крім того, без стимулювання розвитку українського етносу навряд чи буде сконсолідована і більшість населення.

Наявність поліетнічного середовища створює в Україні передумови не відчуження іноетнічної

культури – алохтона, а сприйняття її як своєї другої культури, що є виявом толерантного ставлення до іншого. Етнічна толерантність як важлива складова етнорегіональної специфіки базується на відсутності негативного ставлення до іншої етнічної культури, наявності у свідомості носія певної етнокультури позитивного образу іншої етнокультури при збереженні позитивного сприйняття власної. Толерантність не є наслідком асиміляції як відмови від своєї народної культури, а стає характеристикою міжетнічної інтеграції, для котрої властиве «прийняття» або позитивне ставлення як до власної етнокультури, так і до культур інших етнічних спільнот. Толерантність як властивість особистості розвивається упродовж багатьох років, формується під впливом найближчого оточення, соціальних умов, традицій та соціальної ситуації розвитку особи.

Почуття солідарності й єдності між усіма мешканцями української землі, незалежно від їхнього етнічного походження, соціально-класової належності, віросповідання, повинне об'єднати громадян на основі територіального патріотизму, оскільки останній стане на перешкоді міжнаціональній ворожнечі. Український етнос, його мова та культура мають стати основою формування української поліетнічної нації, загальнодержавного мовно-культурного простору. Саме тому український етнос має відігравати роль конструктивно-інтегруючого чинника в процесі державотворення. Саме український етнос, його мова та культура мають стати основою формування української поліетнічної нації, загальнодержавного мовно-культурного простору [3, с. 23].

Висновки. Отже, поліетнічність в Україні є самобутньою, історично зумовленою моделлю співіснування в одній етнополітичній та етносоціальной площині осіб і груп осіб різного етнічного походження в умовах кількісної домінації українців, а відтак – перевага української етнічної однорідності як на регіональному, так і на загальнонаціональному рівнях, суттєвого поширення російської етнічності, особливо в південних і східних регіонах держави, компактної автотонної етнічності низки спільнот поблизу західних і північних кордонів України, невизначеності політико-правового статусу окремих спільнот, які не мають за межами України своєї етнічної батьківщини, а також в умовах досить широкого застосування в процесі міжетнічних взаємин українсько-російської двомовності, що стало важливим специфічним чинником інституційного забезпечення розвитку поліетнічності в Українській державі.

Виховання культури поліетнічності передбачає:

– формування ставлення до поліетнічності як до загальної, об'єктивної, неминучої реальності, до того ж реальності позитивної, оскільки поліетнічність певного національного цілого має ту перевагу, що створює умови для взаємозбагачення етносів досвідом освоєння природи, формування соціальних зв'язків, розгортання культурного простору тощо;

– формування гуманного ставлення до представників різних етносів, їхньої історії й культури, внеску, який зробив той чи інший етнос у розвиток матеріальної й духовної культури, прогресивний розвиток людства;

– формування системи ціннісних орієнтацій, етичних настанов на контакти з представниками інших етносів;

– виховання поваги до почуття честі й гідності представників інших етносів, толерантного ставлення до інших поглядів і переконань, тактовності в оцінці традицій, звичаїв, ритуалів різних етносів.

Список використаних джерел

1. Андреева, ОМ., 2012. 'Особенности политики формирования идентичности в багатонациональных государствах', *Актуальные проблемы международных отношений: сборник научных трудов*, Київ: ИМВ КНУ им. Тараса Шевченка, Вып.107, Ч.2, с.113–121.
2. Андрияш, ВІ., 2013. 'Державна етнополітика України в умовах глобалізації: [монографія]', Миколаїв: Вид-во Чорномор. держ. ун-ту ім. Петра Могили, 328 с.
3. Ануфриев, ОМ., 1999. 'Етнорегіональне буття етносів як умова співіснування народів в поліетнічному середовищі', *Наукові записки: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*, К.: Знання, Вып.2, 75 с.
4. 'Етносоціологія: терміни та поняття: навч. посіб.', 2003, В. Б. Євтух, В. П. Трошинський, К. Ю. Галушко та ін., К.: Вид-во УАННП «Фенікс», 280 с.
5. Євтух, ВБ., 2009. 'Етнічність: глосарій', К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 170 с.
6. Луцишин, ГІ., 2011. 'Політизація етнічності: консолідація чи деkonsолідація нації?', *Вісн. Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв*, №2, с.184–187.
7. Максименюк, МЮ., 2010. 'Соціально-філософський дискурс розвитку поліетнічного соціуму', *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*, Запоріжжя: ЗДІА, Вып.40, с.224–229.

References

1. Andrejeva, O.M., 2012. 'Osoblyvosti polityky formuvannja identychnosti v bagatonacional'nyh derzhavah (Features of the policy of identity formation in multinational states)', *Aktual'ni problemy mizhnarodnyh vidnosyn: zbirnyk naukovykh prac*, Kyi'v: IMV KNU im. Tarasa Shechenka, Vyp.107, Ch.2, s.113–121.
2. Andriyash, V.I., 2013. 'Derzhavna etnopolityka Ukrainy v umovah globalizacii': [monografija] (State Ethnic Policy of Ukraine in the Conditions of Globalization: [monograph]), Mykolai'v: *Vyd-vo Chornomor. derzh. un-tu im. Petra Mogyly*, 328 s.
3. Anufrijev, O.M., 1999. 'Etnoregional'ne buttja etnosiv jak umova spivisnuvannja narodiv v polietnichnomu sere dovysshhi (Ethno-regional existence of ethnic groups as a condition for the coexistence of peoples in a multi-ethnic environment)', *Naukovi zapysky: Religijeznavstvo. Kul'turologija. Filosofija*, K.: Znannja, Vyp.2, 75 s.
4. 'Etnosociologija: terminy ta ponjattja: navch. posib. (Ethnic sociology: terms and concepts: a tutorial)', 2003, V. B. Jevtuh, V. P. Troshhyns'kyj, K. Ju. Galushko ta in., K.: Vyd-vo UANNP «Feniks», 280 s.
5. Jevtuh, V.B., 2009. 'Etnichnist': glosarij (Ethnicity: Glossary)', K.: Vyd-vo NPU im. M. P. Dragomanova, 170 s.
6. Lucyshyn, G.I., 2011. 'Polityzacija etnichnosti: konsolidacija chy dekonsolidacija nacii?' (Ethnicity Policies: Consolidation or Deconsolidation of a Nation?), *Visn. Derzh. akad. kerivnyh kadriv kul'tury i mystectv*, №2, s.184–187.
7. Maksymenjuk, M.Ju., 2010. 'Social'no-filosof's'kyj dyskurs rozvytku polietnichnogo sociumu (Socio-philosophical discourse of the development of polyethnic society)', *Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi derzhavnoi inzhenernoi akademii': zbirnyk naukovykh prac*, Zaporizhzhja: ZDIA, Vyp.40, s.224–229.

* * *